

Filozofické problémy umenia a kultúry

KULTÚRNA REVOLÚCIA A KULTÚRNE DEDIČSTVO V SOCIALIZME

DALIMÍR HAJKO, Ústav filozofie a sociológie SAV, Bratislava

HAJKO, D.: Cultural Revolution and Cultural Heritage in Socialism. *Filozofia* 31 (1976), No 4, p. 385—392

Cultural revolution as one of the components of socialist revolution leads in the process of socialcultural practice to the rise of man's creative approach to his environment and to himself and to the demands of permanent development of his creative approach as a condition of the further development of human culture.

The dialectic understanding of the relation of tradition and novelty, of return and perspective, continuity and discontinuity of the development of culture starts from the objective existence of both phenomena and finds a regular relation.

Without recognizing the tradition the notion of innovatorship would lose any sense. Tradition and heritage of the preceding cultures are the ground for the rise of innovatorship, but innovatorship creates a new tradition: the values that originate as completely new become classic in the course of time.

V. I. Lenin chápal kultúrnu revolúciu ako jeden zo zložitej sústavy procesov, ktoré spolu tvoria proletársku revolúciu. Leninská téza o rozhodujúcej úlohe kultúrnej revolúcie pri uskutočňovaní demokracie v kultúre a v kultúrnom rozvoji celej spoločnosti sa organicky dopĺňa s názorom, že kultúrna revolúcia je jednou zo základných zákonitostí prechodu od kapitalizmu k socializmu a komunizmu. Dopĺňanie sa a vzájomná súvislosť týchto myšlienok svedčí o tom, že V. I. Lenin videl zmysel a funkciu kultúrnej revolúcie v možnosti použiť ju ako súčasť tvorby novej spoločenskej skutočnosti.

Prvá etapa vzniku a formovania kultúrnej revolúcie nasleduje hneď po revolúcii sociálnej a politickej. Zmenené spoločenské podmienky vytvárajú pôdu pre zmenu kultúrnej úrovne ľudí, no vysoká kultúrna úroveň ešte nemusí viesť k zmene spoločenských podmienok. Lenin neraz zdôrazňoval na adresu svojich nepriateľov, ktorí vyčítali ruským revolucionárom, že sa púšťajú do neuváženeho budovania socializmu v krajine nedostatočne kultúrnej, že politický a sociálny prevrat v Rusku bol predchodcom kultúrneho prevratu, kultúrnej revolúcie, pred ktorou mladý sovietsky štát stál na začiatku dvadsiatych rokov. V článku *O našej revolúcii* Lenin napísal, že „ak je pre vytvorenie socializmu potrebná určitá kultúrna úroveň (hoci nikto nemôže povedať, aká je táto určitá ‚kultúrna úroveň‘, lebo je rozličná v každom západoeurópskom štáte), prečo by sme nemohli najprv začať tým, že revolučnou cestou vybojujeme predpoklady pre túto určitú úroveň, a potom, už na základe robotnícko-roľníckej moci, ako aj sovietskeho zriadenia dáme sa doháňať iné národy“ (1, s. 421). V súvislosti s námietkami niektorých teoretikov, či Rusko dosiahlo takú civilizačnú úroveň, na ktorej je možný ďalší rozvoj socializmu a socialistickej

kultúry, V. I. Lenin odpovedal: „A nikomu nepríde na um spýtať sa: a nemohol ľud, ktorý sa dostal do revolučnej situácie, do situácie, aká vznikla v prvej imperialistickej vojne, nemohol sa pod vplyvom svojho beznádejného postavenia pustiť do takého boja, ktorý mu dával aspoň aké-také vyhliadky, že si vybojuje nie celkom obvyklé podmienky pre ďalší rast civilizácie?“ (1, s. 420)

Prvou etapou revolučného procesu v oblasti kultúry je *demokratizácia kultúry*, t. j. rozširovanie už *dosiahnutých* kultúrnych hodnôt, poznatkov zo všetkých oblastí kultúry, metód konania a správania sa a pod. na čo najširšie vrstvy obyvateľstva. Znamená to predovšetkým riešenie takých základných úloh a zabezpečenie takých základných predpokladov pre ďalší rozvoj kultúry, ako je napr. likvidácia negramotnosti, odstránenie formálnych zábran prístupu čo najväčšieho počtu ľudí k vrcholným dielam kultúry, rozšírenie siete ustanovizní propagujúcich a šíriacich kultúrne hodnoty a poznatky, vytvorenie materiálneho zabezpečenia pre ďalší kultúrny rozvoj, odstránenie rozdielov medzi mestom a dedinou z hľadiska prístupu ku kultúrnym hodnotám a pod.

V priebehu prvej etapy kultúrno-revolučného procesu sa teda stáva všeobecne prijímaným maximálne množstvo kultúrnych hodnôt, ktoré ľudstvo ako celok vytvorilo v priebehu svojich dovtedajších dejín. V tejto etape ide predovšetkým o kvantitatívne hľadisko: o rozšírenie počtu ľudí, ktorí prijali výdobytky svetovej kultúry za svoje, pre ktorých sa tieto výdobytky stali súčasťou ich každodenného života. Nejde teda o okamžité sformovanie novej proletárskej kultúry, o „*vymyslenie* novej proletkultúry“ (Lenin), ale o také rozširovanie najlepších tradícií, vzorov, výsledkov už *existujúcej* kultúry, ktoré dokáže vytvoriť reálne predpoklady pre rozvíjanie týchto výsledkov a tradícií z hľadiska marxistického svetonázoru a v súlade s podmienkami života a potrebami boja proletariátu v období jeho diktatúry. V. I. Lenin roku 1920 povedal v tejto súvislosti: „Ak si jasne neuvedomíme, že iba presným poznaním kultúry vytvorenej celým vývinom ľudstva, iba jej prepracovaním môžeme budovať proletársku kultúru, ak si to neuvedomíme, nemôžeme vyriešiť túto úlohu. Proletárska kultúra sa nevynorila nevedno odkiaľ, nie je výmyslom ľudí, ktorí sa nazývajú odborníkmi proletárskej kultúry. ... Proletárska kultúra musí byť zákonitým vývinom toho množstva poznania, ktoré ľudstvo dosiahlo pod útlakom spoločnosti kapitalistickej, statkárskej a byrokratickej.“ (2, s. 252)

No ani najdôležitejšie realizované princípy demokratizácie kultúry neznamenajú dovŕšenie kultúrnej revolúcie. Bolo by zásadnou chybou stotožňovať kultúrnu revolúciu iba s jej prvou, začiatočnou etapou, teda iba s demokratizáciou kultúry, so sprístupňovaním kultúrnych hodnôt a poznatkov, s ich rozširovaním. Demokratizácia kultúry — ak sa pod ňou rozumie demokratizácia „konzumu“, spotreby kultúrnych hodnôt, a nie demokratizácia ich tvorby, ktorá patrí už do vyššieho štádia kultúrnej revolúcie — vytvára iba akési východiskové postavenie pre hlavný kultúrnorevolučný akt, ktorým sú zmeny v samom spôsobe života ľudí, predovšetkým aplikovanie tvorivého prístupu na všetky jeho stránky a časti.

V konečnom dôsledku je demokratizácia kultúry základným predpokladom, prvou podmienkou toho, aby sa princíp tvorby stal všeobecne prijímaným

a všeobecne aplikovaným. Radikálne zmeny, ktoré sa odohrávajú v procese kultúrnej revolúcie, musia totiž viesť nielen k zvyšovaniu kultúrnej a vzdelanostnej úrovne — v podstate jednostrannému— širokých vrstiev obyvateľstva prostredníctvom sprístupňovania a rozširovania kultúrnych hodnôt, ale sprostredkovane musia viesť predovšetkým k zintenzívňovaniu procesu zmien v spoločenskom živote, zmien v smere tvorby nového človeka.

Ako sme povedali, konečným cieľom a hlavným zmyslom kultúrnej revolúcie v nijakom prípade nemôže byť iba demokratizácia kultúry, najmä ak sa pod ňou rozumie len demokratizácia spotreby kultúry, a nie demokratizácia tvorby kultúry. Kultúrna revolúcia sa však nekončí na prvej etape svojho pôsobenia, nie je jednorazovým aktom, ale zložitým a dlhotrvajúcim procesom. Ak sa v prvej etape tohto procesu už dosiahnuté poznatky, metódy konania a správania sa, kultúrne hodnoty vôbec rozširujú na čo najväčší počet ľudí, v druhej etape nastáva *kvalitatívna* zmena v ich uplatňovaní.

Po prvom *predpoklade* úspešného zavŕšenia kultúrnej revolúcie musí nasledovať ďalší stupeň tohto revolučného procesu — kultúrna revolúcia ako radikálna zmena vo vnímaní sveta a v prístupe k nemu. V rámci kultúrnej revolúcie sa postupne dosahuje stav, keď čo najväčší počet ľudí prijíma kvality skutočnej kultúry nielen viac-menej pasívne, ale táto kultúra výrazne ovplyvňuje prácu, spôsob života ľudí a výchovu ďalších generácií. Z tohto hľadiska kultúrna revolúcia nemôže byť iba akési mechanické rozšírenie kultúrnych hodnôt na čo najväčšej ploche. Ak v prvej etape kultúrnej revolúcie išlo o kvantitatívny skok, v druhej etape ide o kvalitatívny skok: mení sa životný spôsob ľudí.

Úlohou procesov a zmien, ktoré prebiehajú v druhej etape kultúrnej revolúcie, je predovšetkým naučiť ľudí tvorivo myslieť a pracovať, tvorivo žiť. Naučiť ich *tvoriť kultúru*, nie ju iba prijímať ako súhrn javov, ktoré vytvorila určitá elita tvorcov. Priviesť masu ľudí k poznaniu, že istý stav civilizácie možno formovať a prekonávať práve prostredníctvom tvorivého uplatňovania kultúrnych hodnôt, a že čím dôslednejšie sa toto prekonávanie uskutoční, tým lepšie podmienky sa vytvoria pre vznik a vývin novej civilizácie ako základne pre tvorbu novej socialistickej kultúry.

Samo teoretické poznanie bez vzťahu k praktickému životu je aj v tomto prípade nedostačujúce a vyžaduje, aby sa jeho nositelia starali o to, ako hovorí V. I. Lenin, „aby veda nezostávala mŕtvou literou alebo módnou frárou (a to sa u nás, úprimne rečeno, stáva veľmi často), aby sa veda ľuďom skutočne dostávala do krvi, aby sa skrz-naskrz stala základnou súčasťou ich spôsobu života“ (1, s. 429—430) Tak isto aj v otázkach kultúry možno pokladať za dosiahnuté a realizované iba to, čo sa stalo súčasťou každodenného života, čo prestalo byť exkluzívnou výlučnosťou a stalo sa v istom zmysle zvykom.

Dosiahnutie tohto stavu vo sfére základných kultúrnych hodnôt bolo obsahom a cieľom prvej etapy kultúrnej revolúcie: odstránila sa negramotnosť,

široké vrstvy ľudí sa oboznámili so základnými dielami svetovej kultúry, osvojili si sumu základných vedomostí z oblasti vedy a techniky atď. Ale v období, keď sa tieto hodnoty stali samozrejmosťou pre väčšinu obyvateľstva, nestačí už iba ich ďalšie rozširovanie a prehĺbovanie. Takéto akcie by v tejto fáze kultúrnej revolúcie prestávali byť nositeľmi kultúry, lebo by síce rozširovali horizonty ľudského poznania a vedenia, ale kvalitatívne by nemerili vzťah ľudí k tomuto poznaniu a vedeniu, ktoré by nakoniec práve z tohto dôvodu prestalo byť súčasťou kultúry a stalo by sa súčasťou danej civilizácie.

Kultúrna revolúcia vo svojom druhom štádiu (pričom tu spravidla nejde iba o časovú následnosť) vynáša do popredia problém tvorby, tvorivého uplatňovania a rozvíjania osvojených poznatkov, hodnôt, ktoré sa stali súčasťou nášho života. Dosiahnutie stavu, keď sa principiálne každému človeku umožní zúčastňovať sa nielen na konzumovaní, ale predovšetkým na tvorbe kultúrnych hodnôt, dosiahnutie takéhoto stavu je konečným cieľom kultúrnej revolúcie obdobia prechodu od kapitalizmu ku komunizmu.

Kultúrna revolúcia sa rozvíja *súčasne* (to by sme chceli osobitne zdôrazniť) v horizontálnej i vertikálnej línii. Na jednej strane ide o rozšírenie tvorivej činnosti aj na iné oblasti než iba na výrobnú sféru a oblasť ľudovoumeleckej tvorby: predovšetkým sa to týka politickej a vôbec spoločenskej činnosti. Na druhej strane ide o prehĺbenie a skvalitnenie tvorivej činnosti ovládnutím nových metód, umožňujúcich prenikanie do stále hlbších vrstiev štruktúry javov.

Takto pochopená kultúrna revolúcia ako jedna zo súčastí socialistickej revolúcie vedie v procese spoločensko-kultúrnej praxe ku vzniku tvorivého prístupu človeka k svojmu okoliu i k sebe samému a k postulovaniu požiadavky neprestajného *rozvíjania* tohto tvorivého prístupu ako podmienky ďalšieho rozvoja ľudskej kultúry. Rozvoj kultúry nemožno — práve z hľadiska jej tvorivého aspektu — chápať odtrhnutu od výrobných vzťahov a od materiálnej základne spoločnosti, v ktorej sa kultúra rozvíja. Odcudzenie, ktoré sa ako dôsledok vykorisťovateľských výrobných vzťahov prejavovalo v triednej spoločnosti, bránilo rozvoju tvorivých schopností širokých vrstiev ľudí. Bránilo mu predovšetkým rozvinúť sa v rámci samého pracovného procesu a sprostredkovane bránilo aj v zapájaní sa širokých vrstiev obyvateľstva do kultúrno-tvorivej činnosti. A v procese kultúrnej revolúcie ide práve o to, aby nielen poznanie a využívanie kultúrnych hodnôt, ale aj ich vytváranie — a to v neposlednom rade — prestalo byť záležitosťou úzkej vrstvy ľudí, akejsi kultúrnej elity, ale aby k nemu mohli v zásade prispieť všetci tí, ktorí prejavia dostatok schopností a záujmu, teda aby sa tvorba kultúrnych hodnôt stala súčasťou každodennej práce jednotlivcov, aby sa napokon stala jadrom spoločenskej praxe.

Ďalšie perspektívy kultúrnej revolúcie spočívajú — ako uvidíme v príslušnej kapitole — v ustavičnom zvyšovaní kultúrnej úrovne pracujúcich, priamo úmerne pokračujúcemu procesu vedeckotechnického pokroku. V tomto procese sa bude klásť stále väčší dôraz na tvorivý prístup k práci, na využívanie tvorivej iniciatívy.

Tvorcovia socialistickej kultúry sa pokúšajú realizovať konečný cieľ a najvnútornejší zmysel kultúrnej revolúcie v podmienkach beztriednej spoločnosti. Z hľadiska spoluformovania spoločenského vedomia kultúra, ktorá sa tvorí vždy v konkrétne vymedzenom časovom období, plní aj funkciu istej sebareflexie národa: prostredníctvom existujúcej, prijímanej a vytváranej kultúry národ okrem iného zaujíma aj stanovisko voči svojej kultúrnej minulosti. Toto stanovisko by nemalo byť ani zaslepeným staromilstvom, ale ani bezohľadným odmietaním všetkého „starého“ v prospech „nového“. V. I. Lenin sa s ironickým úsmevom vyjadroval o abstraktnom úsilí dosiahnuť niečo nové, „čo by muselo byť také nové, aby v ňom neboli ani gram starého“.

Podľa Leninových slov treba najlepšie hodnoty minulých kultúr chápať ako *východisko* pre rozvoj novej, socialistickej kultúry. V rozhovore s Klárou Zetkinovou položil Lenin otázku, ktorá obsahovala už aj celkom jasnú odpoveď: „Prečo by sme sa odvracali od skutočne krásneho, prečo by sme ho odmietali ako východisko pre ďalší rozvoj iba z toho dôvodu, že je „staré“?“ Inokedy sa zasa vyjadril, že treba „zobrať všetku kultúru, ktorú zanechal kapitalizmus, a z nej budovať socializmus. Treba zobrať všetku vedu, techniku, všetky vedomosti, umenie“. (3, s. 60)

Z týchto Leninových myšlienok jasne vyplýva, že osvojovanie si hodnôt kultúrneho dedičstva nesmie byť nikdy pasívne, ale musí byť aktívne tvorivé, uskutočňované z pozícií marxistického svetonázoru, lebo „iba svetonázor marxizmu je skutočným vyjadrením záujmov, hľadísk a kultúry revolučného proletariátu“ (V. I. Lenin). Tento aktívne tvorivý prístup však neznamená, že klasické kultúrne dedičstvo je potrebné nevyhnutne prispôbovať požiadavkám okamžitej potreby a pritom nebrať do úvahy jeho vzdialené ciele. Lebo kultúrne hodnoty dokážu tým lepšie spoluformovať vedomie harmonického človeka, o čo intenzívnejšie budú budovať na tých svojich pokrokových tradíciách, ktoré odmietali anarchisticko-individualistické, antihistorické a antirealistické koncepcie buržoáznej kultúry.

Problém priority tradície či novátorstva, kontinuity či diskontinuity pri budovaní socialistickej kultúry pretrváva už niekoľko desaťročí a je jednou z prvoradých otázok marxistickej estetiky a teórie kultúry. Názory na jeho riešenie sa v minulosti pohybovali od proletkultovských, voči „starému“ nihilistických názorov, až po staromilské odmietanie každého hľadania nových ciest v oblasti rozvoja socialistickej kultúry. V. I. Lenin sa zaoberal touto problematikou v mnohých svojich prejavoch a článkoch, publikovaných časopisecky. Išlo mu pri zrode mladého sovietskeho štátu o vyriešenie úlohy, „ako spojiť víťaznú proletársku revolúciu s buržoáznou kultúrou, s buržoáznou vedou a technikou“ (3, s.). V brožúre *Úspechy a ťažkosti sovietskej moci* nájstojčivo zdôrazňoval na niekoľkých miestach: „Veda a technika bola pre bohatých, pre majetných; kapitalizmus poskytuje kultúru len menšine. Ale my musíme vybudovať socializmus z tejto kultúry. Iný materiál nemáme. (...) Socializmus

musí zvíťaziť a my, socialisti a komunisti, musíme v praxi dokázať, že sme schopní vybudovať socializmus z tých tehál, z toho materiálu, že sme schopní vybudovať socialistickú spoločnosť z proletárov, ktorí len v nepatrnom množstve získali kultúru, a z buržoázných odborníkov.“).

Ako vidíme, Lenin rozoberal vo svojich dielach problém kultúrnej kontinuity či diskontinuity (radikálneho novátorstva) v konkrétnych podmienkach rodiacej sa sovietskej spoločnosti a proletárskeho štátu. Jasne naznačil, že otázka kultúrneho dedičstva predstavuje jeden z veľmi dôležitých problémov kultúrnej revolúcie a má nemalý význam pri formovaní socialistického svetonázoru. Pri jej riešení treba vychádzať z dialektického vzťahu medzi pojmami kontinuity a diskontinuity vývinového procesu kultúry a z dialektickomaterialistického chápania celistvosti javov zahrňujúcich v sebe protichodné stránky, vlastnosti.

Ako metodologické východisko pri skúmaní tohto problému nám môže poslúžiť aj Marxova myšlienka, podľa ktorej „prostým faktom, že každá nasledujúca generácia nachádza už výrobné sily nadobudnuté predchádzajúcou generáciou, ktorá jej slúži ako surovina pre novú výrobu, tvoria sa dejiny ľudstva“. (4, s. 261)

Názory o potrebe, ba nevyhnutnosti vytvoriť kvalitatívne úplne novú kultúru, ktoré sa objavujú krátko po víťazstve socialistickej revolúcie, nie sú náhodné a nie sú ani výrazom ľubovôle niekoľkých pomýlených jednotlivcov, ale vyjadrujú jednu stránku spomenutého dialektického protirečenia. Vyjadrujú — pravda v chybné zovšeobecňujúcom tvrdení — relatívnu stabilitu vecí. Absolutizujú relatívnu svojbytnosť a samostatnosť kultúry triednej spoločnosti, ktorá, pochopiteľne, bola časovo a priestorovo vymedzená.

Spomenuté názory vychádzajú z myšlienky, ktorá je v podstate správna, vyžaduje však doplnenie o dialektický pohľad. Obsahom tejto myšlienky je, že kultúra triednej spoločnosti a kultúra beztriednej spoločnosti sú od seba navzájom diferencované, protikladné, a že preto jedna s druhou nijako nesúvisí. V tomto prípade sa absolutizuje diskontinuita vo vývine ľudskej kultúry, zdôrazňuje sa v ňom význam kvalitatívneho skoku. Popiera sa tu však celkom nesprávne druhá stránka javu, totiž plynulý prechod medzi jednotlivými typmi kultúry, procesualnosť, ktorej kontinuita sa prejavuje v celistvosti systému kultúry, vytváraní ľudstvom v priebehu niekoľkých tisícročí.

Aj keď kultúru, ak sa na ňu pozeráme ako na celok, tvorí istý počet nepochybne samostatných častí, vývinových etáp, vždy medzi nimi existujú neodškriepiteľné vzťahy a prechody, ktoré sa konkrétne prejavujú spravidla vo využívaní kultúry predchádzajúceho vývinového štádia spoločnosti pri vytváraní kultúry nového, nastupujúceho vývinového štádia spoločnosti. Samozrejme, ako sme už zdôrazňovali, tvorcovia novej kultúry si vyberajú zo starej kultúry tie časti, prvky a stránky, v ktorých sa anticipovali potreby novej spoločnosti, a ktoré sa preto dajú použiť pri formovaní novej kultúry. Rovnako nesprávne by totiž bolo aj stanovisko zastávajúce absolútnu nepretržitosť kultúrneho vývinu ľudstva. „Uchovávať dedičstvo vôbec neznamená obmedziť sa na dedičstvo.“ (5, s. 521)

Dialektické pochopenie vzťahu tradície a novátorstva, návratu a perspektívy, kontinuity a diskontinuity vývinu kultúry vychádza z objektívnej existencie oboch javov a nachádza medzi nimi zákonitý vzťah. Rovnako ako správne pochopená tradícia predpokladá novátorstvo, a to nielen v zmysle objavného hľadania nových pohľadov na hodnoty klasickej kultúry, ale aj v zmysle vytvárania kvalitatívne nových východísk novej kultúry (ktoré sú však nové vždy voči niečomu starému, t. j. voči tradícii), tak isto ozajstné novátorstvo v kultúre musí v istom zmysle nadväzovať na niektorú stránku kultúrnej tradície, hoci aj tým, že ju dialekticky popiera. V opačnom prípade by sme totiž nemohli postihnúť nijaké vývojové línie v dejinách ľudskej kultúry, nemohli by sme poznávať kultúru ako celostný prejav ľudskej tvorivosti a súčasne ako rad jednotlivých tvorivých činov.

Bez uznávania tradície by pojem novátorstva stratil akýkoľvek zmysel. Tradícia, dedičstvo predchádzajúcich kultúr je pôdou pre vznik novátorstva, ale novátorstvo vytvára novú tradíciu: hodnoty, ktoré vznikajú ako úplne nové, stávajú sa časom klasickými. „Kontinuita a novátorstvo — to sú najdôležitejšie aspekty kultúrnej revolúcie.“ (6, s. 28) Ak nechceme stáť na metafyzických pozíciách, musíme chápať kultúru ako dialektickú jednotu oboch momentov.

LITERATÚRA

1. LENIN, V. I.: Spisy 33. Bratislava 1955.
2. LENIN, V. I.: Spisy 31. Bratislava 1954.
3. LENIN, V. I.: Spisy 29. Bratislava 1954.
4. MARX, K. — ENGELS, F.: Spisy 27. Praha 1968.
5. LENIN, V. I.: Spisy 2. Praha 1952.
6. GORBUNOV, V. V.: Lenin a problém kulturního dědictví v procesu formování socialistické kultury. In: Lenin a kultura. Praha 1970.

КУЛЬТУРНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ И КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ ПРИ СОЦИАЛИЗМЕ

Далимир Га й ко

Первый этап возникновения и формирования культурной революции следует непосредственно после социальной и политической революции. Новые общественные условия создают почву для изменения культурного уровня людей, но высокой культурный уровень еще не обязательно ведет к изменению общественных условий.

Первым этапом революционного процесса в области культуры является демократизация культуры, т. е. распространение уже достигнутых культурных ценностей, знаний во всех областях культуры, методов действия и поведения и т. п. на как можно более широкие слои населения. После первой предпосылки успешного завершения культурной революции должна последовать следующая ступень этого революционного процесса — культурная революция как радикальное изменение в восприятии мира и в подходе к нему. Культурная рево-

люция, будучи одной из составных частей социалистической революции, в процессе общественно-культурной практики ведет к возникновению творческого подхода человека к своему окружению и к себе самому, а также к постулированию требования постоянного развития этого творческого подхода в качестве условия дальнейшего развития человеческой культуры.

Диалектическое постижение взаимоотношения традиции и новаторства, возвращения и перспективы, преемственности и прерывности развития культуры исходит из объективного существования обоих явлений и обнаруживает закономерное взаимоотношение между ними.

Без признания традиции понятие новаторства утратило бы всякий смысл. Традиция, наследие предшествующих культур представляет собой почву для возникновения новаторства, но новаторство создает новую традицию: ценности, которые возникают как совершенно новые, со временем становятся классическими.

DIE KULTURREVOLUTION UND DAS KULTURELLE ERBE IM SOZIALISMUS

Dalimír Hajko

Die erste Etappe des Aufkommens und der Bildung der Kulturrevolution folgt gleich nach der sozialen und politischen Revolution. Veränderte gesellschaftliche Bedingungen bilden den Boden für eine Veränderung des kulturellen Niveaus der Menschen, doch ein hohes kulturelles Niveau muss noch nicht zu einer Veränderung der gesellschaftlichen Bedingungen führen.

Die erste Etappe des revolutionären Prozesses in der Kultursphäre ist eine *Demokratisierung der Kultur*, d. h. eine Verbreitung der bereits *erreichten* kulturellen Werte, Erkenntnisse aus allen Kultursphären, Methoden des Handelns und Verhaltens u. A. auf die breitesten Bevölkerungsschichten. Nach der ersten Voraussetzung einer erfolgreichen Vollendung der Kulturrevolution muss eine weitere Stufe dieses revolutionären Prozesses folgen — die Kulturrevolution als eine radikale Veränderung der Wahrnehmung der Welt und der Stellungnahme zu ihr. Die Kulturrevolution als ein Bestandteil der sozialistischen Revolution führt im Prozess der gesellschaftlich-kulturellen Praxis zu einer schöpferischen Stellung des Menschen zu seiner Umwelt und zu sich selbst und zum Postulieren der Forderung nach einer ständigen *Weiterentwicklung* dieser schöpferischen Stellung als Bedingung der Weiterentwicklung menschlicher Kultur.

Die dialektische Auffassung des Verhältnisses zwischen Tradition und Erneuerung, zwischen Rückkehr und Perspektive, zwischen Kontinuität und Diskontinuität der Kulturentwicklung entspringt der objektiven Existenz beider Erscheinungen und findet eine objektive Relation zwischen ihnen.

Ohne Anerkennung der Tradition würde der Begriff der Erneuerung jedweden Sinn verlieren. Tradition, Erbe vorhergehender Kulturen bilden den Boden jeder Erneuerung. Erneuerung jedoch bildet eine neue Tradition: Werte, die als ganz neue entstehen, werden mit der Zeit zu klassischen Werten.